

terpretacji tekstów Pawłowych. Co prawda autor dostrzega wątpliwości i sam je niekiedy wyraża, mimo to można dość łatwo odczuć ogólną atmosferę całości rozważań obciążoną wpływem tego słownika. Chodzi tu szczególnie o sięgnięcie po nowsze, bardziej pogłębione teologiczne komentarze do poszczególnych tekstów św. Pawła. Wydaje się także, że istotne byłoby sięgnięcie do nauki Vaticanum II, która niestety występuje tylko bardzo rzadko i to w przypisach.

W wielu punktach opinie czy stwierdzenia autora budzą odczucia, co najmniej dyskusyjne. Np. określenie małżeństwa jak charyzmatu niższego stopnia, a kapłaństwa sakramentalnego jako charyzmatu pierwszej kategorii (s. 503) czy wyłączenie soteriologii i wymienianie jej jako oddzielnej dyscypliny obok teologii i antropologii (s. 488). W wielu miejscach autor dokonał znacznych uproszczeń nauki św. Pawła (por. np. s. 602—504, 267—269). Oczywiście zaważyło to na pewnym schematyzmie ujęcia. Autor dość często ogranicza się tylko do zebrania odpowiednich tekstów Pawłowych, a w przypisach do poparcia ich komentarzami czy słownikami biblijnymi. Wydaje się, że takie zbiory wymagają szczególnej, twórczej interpretacji także i metodologicznej. Jest to szansa, która nie została w pełni wykorzystana przez autora.

Przechodząc do pewnych tylko uwag metodologiczno-formalnych należy się zastrzec, iż mogą istnieć pewne osobiste konstrukcje metodologiczne. W tych uwagach chodzi zasadniczo o konsekwencje przyjętych zasad. Oprócz błędów zamieszczonych w erracie w tekście występują bardzo liczne dalsze błędy drukarskie (por. np. s. 9, 29, 35, 43, 45, 46, 256, 263, 254, 519, 521). Słownictwo używane przez autora budzi pytania i wątpliwości (por. np. s. 9, 35, 36, 47, 269, 270, 483, 520). Zamieszczony na końcu dzieła wykaz skrótów bibliograficznych lepiej byłoby umieścić na początku. Mając na uwadze ten wykaz wydaje się nie celowe podawanie pełnych tytułów, a następnie skrótu nawet przy pierwszym powołaniu na dane czasopismo czy słownik (por. np. s. 9, 72, 255, 521). W tekście występują skróty, których z kolei brak w wykazie (por. np. s. 85, 521, 611, 612, 616) lub są inne (por. np. s. 24, 32, 80, 614). Bardzo poważnie zastrzeżenie budzi opis bibliograficzny. Nie wchodząc w szczegóły chodzi przede wszystkim o jasność i jednoznaczność wszelkich odwołań bibliograficznych (por. np. s. 10, 16, 21—23, 26, 27, 29, 31, 50, 82, 83, 85, 87). Trudno znaleźć klucz, zwłaszcza nagromadzenie obfitego materiału może pomóc przy osobistych szczegółowych refleksjach na danym etapie życia wewnętrznego.

Rzym—Gniezno

KS. ANDRZEJ F. DZIUBA

FRANZ SCHNIDER, *Die verlorenen Söhne. Strukturanalytische und historisch-kritische Untersuchungen zu Lk 15.* (Orbis Biblicus et Orientalis, 17), Göttingen 1977, s. 105.

Kolejną, 17 pozycją serii wydawniczej „Orbis Biblicus et Orientalis” jest książka F. Schnidera *Die verlorenen Söhne*. Jest to już druga książka tego autora publikowana w tej serii. Pierwszą była praca doktorska — *Jesus der Prophet* (1973). Obecny tom to rozprawa habilitacyjna przyjęta przez Katolicko-Teologiczny Fakultet Uniwersytetu w Regensburgu w roku 1976, którą przed opublikowaniem nieco skrócono.

Jak wynika z podtytułu rozprawa nie obejmuje samej tylko przypowieści o synu marnotrawnym (Łk 15,11—32), co sugeruje tytuł, lecz dotyczy wszystkich 3 przypowieści umieszczonych w rozdziale 15 trzeciej

Ewangelii. Również i „Wprowadzenie” potwierdza, iż właściwy temat pracy zawarty jest nie w tytule, lecz w podtytule, albowiem głównym zadaniem autora będzie pokazanie jak można w egzegezie zastosować współczesne metody wypracowane przez lingwistykę i literaturoznawstwo. Ponieważ metody te dają największy efekt przy badaniu tekstów narracyjnych, dlatego autor wybrał — nie podając żadnego dodatkowego argumentu — 3 następujące po sobie przypowieści: o zagubionej owcy, zgubionej drachmie i synu marnotrawnym.

Na podstawie krótkiego przeglądu badań nad przypowieściami autor odnotowuje coraz wyraźniej widoczne odejście od ściśle historycznej wykładni przypowieści. Traktuje się ją jako „fikcyjne” opowiadanie, w którym należy zbadać przede wszystkim język i struktury. Jest charakterystyczne przy tym, że jednak nie rezygnuje się z metod historyczno-krytycznych. Podobnie zatem i autor omawianej pracy uważa, że przypowieści rozdziału 15 należy badać metodami synchronicznymi (1 część) i diachronicznymi (2 część pracy).

Na podstawie analizy formy autor orzeka, iż w przypadku ww. 4—6 oraz 8—10 (zasadniczy zrab przypowieści o zagubionej owcy i przypowieść o zgubionej drachmie) mamy do czynienia z „przypowieścią o znowu odzyskanej całości”; ww. 11—32 są „przypowieścią o odzyskanej wspólnocie 2 synów z ojcem”. „Przypowieść” jest tu pojęta jako jeden ze sposobów określenia metaforycznie wyrażonej mowy. Jak twierdzi Schnider, strukturę głęboką dwóch pierwszych przypowieści nie tworzy tylko para leksemów: „stracony — odnaleziony”, lecz przede wszystkim rząd semantyczny „całość — część — pozostała część — całość”. Podobnie w przypowieści o synu marnotrawnym nie chodzi tylko o odnalezienie młodszego syna (starszy syn jest oponentem), ani też o rozmaicie pojętą marnotrawność wobec Boga dwóch kategorii ludzi (skąd więc tytuł pracy: „Marnotrawni synowie?”), czy też bezgraniczne miłosierdzie i miłość Bożą, lecz o znowu odzyskaną wspólnotę dwóch synów (również i innych) z ojcem. W krytyce redakcji w ujęciu diachronicznym autor stwierdza, iż Łukasz w rozdziale 15. zamierzał przedstawić nowy obraz Jezusa. Obok Chrystusa, który tworzy wspólnotę z grzesznikami, ukazuje także Mesjasza, który nie jest w stanie tego uczynić z faryzeuszami i uczonymi w Piśmie i którego droga prowadzi do cierpienia i śmierci.

Praca F. Schnidera rodzi pewne wątpliwości, które być może są wynikiem przystosowania jej do druku i skrócenia. Tym niemniej lektura tej książki jest niezmiernie interesująca i daje możliwość zorientowania się w metodach tu użytych. Jest bardzo dobrą podstawą do szerszego opracowania teologii rozdziału 15. Ewangelii Łukasza.

Zalesie Górne

JANUSZ TUM

KS. BOLESŁAW PRZYBYSZEWSKI, *Romańskie kościoły pielgrzymkowe*, Polskie Towarzystwo Teologiczne, Kraków 1979, ss. 242 + 40 ilustr.

Wydane na małej poligrafii obszerne studium znanego historyka sztuki kościelnej, ks. prof. Bolesława Przybyszewskiego, jako owoc wieloletnich poszukiwań i wykładów, ma za przedmiot historię i opis kościołów związanych ze średniowiecznym ruchem pielgrzymkowym, który był imponującą w wiekach XI i XII. Zadaniem recenzenta czasopisma biblijno-liturgicznego będzie zwrócenie uwagi na te aspekty pracy, które w pierwszym rzędzie zainteresują historyka liturgii i egzegetę. Aspekty architektury i plastyki romańskiej zostawimy piórom bardziej w tej materii kompetentnym.